

Türk Tarih Kurumu Kongrelerine Yansıyan Tarih Öğretimine Yönelik Sorunlar

Problems Regarding History Teaching Reflected in Turkish History Institution Congresses

Enes Küçük¹, İsmail Düz², Mehmet Akpınar³

¹*Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi., Trabzon Universty, kkosmanoglu@outlook.com, (https://orcid.org/0000-0002-5197-9998)*

²*Doktora Öğrencisi., Trabzon Universty, ismailduz@trabzon.edu.tr, (https://orcid.org/0000-0002-0442-0227)*

³*Doç. Dr., Trabzon Universty, makpınar66@yahoo.com, (https://orcid.org/0000-0002-9216-5771)*

Geliş Tarihi: 23.08.2023

Kabul Tarihi: 14.11.2023

ÖZ

Tarih, milletlerin geçmişteki varlığını gelecek nesillere aktarmada önemli bir görev üstlenmektedir. Milletlerin zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, bireyin kendi toplumu ile bütünleşmesini sağlayan ve ondaki toplum şuurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir. Tarihin bu özelliği onu her dönem Türkiye’de yakından ilgilenilen bir tartışma konusu haline getirmiştir. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte tarihin nasıl öğretileceği Türk aydınları arasında tartışma konusu olmuş ve bu tartışmaların sonucunda Atatürk’ün talimatıyla Türk Tarih Kurumu kurulmuştur. Türk Tarih Kurumu kuruluşundan itibaren arkeolojik kazılar yapmak, kitaplar hazırlamak ve belirli aralıklarla konferanslar düzenlemek suretiyle Türk tarihini bilimsel gerçekler çerçevesinde anlatmaya çalışmıştır. Kurumun düzenlemiş olduğu kongrelerde özellikle Türk tarihinin nasıl öğretileceği ve Türkiye’de tarih öğretimindeki sorunlar önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu çalışmada Türk Tarih Kurumunun kuruluşundan günümüze kadar düzenlemiş olduğu kongrelerde sunulan tebliğler çerçevesinde Türkiye’de tarih öğretimindeki sorunları ortaya koymak amaçlanmıştır. Doküman analizine dayalı bu araştırmanın kaynaklarını Türk Tarih Kongrelerinde sunulan tebliğler oluşturmaktadır. Çalışmada elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenerek temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; Türkiye’de tarih öğretiminde sorunlara yönelik olarak belli dönem ve konulara ağırlık verilmesi, metodoloji sorunu, inkılâp tarihinin öğretimindeki yetersizlikler, tarihsel gerçeklik sorunu, sarmallıktan yoksunluk, tarih yazımından kaynaklanan sorunlar, tarih ders kitaplarında dil sorunu, toplumsal cinsiyet eşitliğinden yoksunluk olmak üzere 8 tema ve bunlara bağlı batı perspektifinde tarih yazımı, siyasi tarih ağırlıklı tarih yazımı, siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınması, popüler tarihin yaygınlaşması, millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği, dünya tarihine ait içeriklerin yetersizliği ve Osmanlı tarihinin mitoslarla tanımlanması olmak üzere 7 alt tema belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih öğretimi, Türk Tarih Kurumu, Türk Tarih Kongreleri, Tarih öğretiminde sorunlar.

ABSTRACT

History plays important roles in transferring the past presence of nations to future generations as a cultural treasure that determines the development direction of nations over time, ensures the integration of the individual with their own society, and keeps their community consciousness alive. This characteristic of history has made it a subject of discussion closely interested in every period in Turkey. After the foundation of the Republic, how to teach history has been the subject of debate among Turkish

intellectuals, and as a result of these discussions, the Turkish Historical Society was established with the instruction of Atatürk. Since its establishment, the Turkish Historical Society has tried to explain Turkish history within the framework of scientific facts by conducting archaeological excavations, preparing books, and organizing conferences at regular intervals. Particularly how to teach Turkish history and the problems in history teaching in Turkey took an important place in the congresses that were organized by the institution. In the present study, the purpose was to uncover the problems in history teaching in Turkey within the framework of the research papers presented at the congresses organized by the Turkish Historical Society since its establishment. The sources of this study based on document analysis were the papers presented at the Turkish History Congresses. The data obtained in the study were analyzed with the content analysis technique and themes and sub-themes were created. According to the study results, there were 8 themes, including focusing on certain periods and subjects for problems in history teaching in Turkey, methodology problems, inadequacies in teaching the history of the revolution, the problem of historical reality, lack of spirality, problems arising from historiography, language problem in history textbooks, and lack of gender equality. Depending on these, 7 sub-themes were identified as historiography from the western perspective, historiography based on political history, separation of political history and cultural history, the spread of popular history, inadequacy of the contents of national history, the inadequacy of the contents of world history and definition of Ottoman history with myths.

Keywords: History teaching, Turkish Historical Society, Turkish History Congresses, Problems in history teaching.

GİRİŞ

Eğitim milletlerin kalkınması ve muasır medeniyet seviyesine çıkmasına katkı sağlamanın yanında rejimin arzulanı vatandaş profilini yetiştirmede de önemli bir görev üstlenmektedir. Devletler eğitimi rejime uygun vatandaş yetiştirmek için kullanmakta ve bu suretle ideal vatandaş profilini inşa etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye’de imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde bir rejim değişikliği yaşanmış ve bu süreçte eğitim cumhuriyete bağlı vatandaşlar yetiştirmek için önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için eğitim programları ve ders içerikleri millî ve vatani duyguları pekiştirecek ve cumhuriyetin temel niteliklerini benimsemiş vatandaşlar yetiştirecek şekilde düzenlenmiştir.

Türkiye’de II. Meşrutiyetle başlayan tarihçilik ve tarih öğretilimi tartişmaları Cumhuriyetin ilanından sonra ivme kazanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında rejimin niteliklerini vatandaşlara kazandırmak, Türk tarihi ile ilgili yanlış iddiaları ispatlamak, millî tarihi araştırıp öğretmek ve vatandaşlara bir kimlik kazandırmak amacıyla tarihe özel bir önem verilmiştir. Bu yıllarda dönemin tarihçileri arasında tarihin nasıl öğretilceği konusunda tartişmalar yaşanmıştır. Ulusal tarih çalışmalarının önem kazandığı bu dönemde (Torun, 2006) tarih vatandaşlara aidiyet duygusu kazandırmanın ve toplum şuru oluşturmanın bir aracı olarak görülmüştür (Pamuk, 2009). Zira tarih, milletlerin zaman içindeki gelişme yönünü belirleyen, bireyin kendi toplumu ile bütünleşmesini sağlayan ve ondaki toplum şurunu canlı tutan bir kültür hazinesidir ve ancak onun öğretilmesi ile bireye aidiyet duygusu kazandırılabilir (Turan, 2014).

Tarih öğretilimi eğitim kurumları aracılığıyla tarih biliminin ortaya koymuş olduğu bilgi, beceri ve tutumları bireylerde kalıcı davranışlar haline getirmeyi ve bu suretle devlet ideolojisinin eğitim yoluyla tesis edilmesini amaçlamaktadır. Birey okulda öğrendiği tarihle hem derse ait bilgi, beceri ve tutumları kazanmakta hem de vatandaş olduğu devletin ideolojisinden, siyasetinden ve kaygılarından haberdar olmaktadır (Usta, 2013). Tarih öğretiliminde iki temel anlayışın baskın olduğu görülmektedir. İlkinin temel aldığı düşünce gelenekçi anlayışın hâkim olduğu bir yapıya sahiptir. Bu yaklaşımın temel amacı bireylerle geçmişin bilgisi verilerek yaşamış olduğu toplumun kültürel değerlerini tanıyan, bunlara bağlı hareket eden, devletine sadık ve geçmişiyle övünen iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Böylece bireye bir taraftan geçmişin bilgisi verilirken, diğer taraftan da onun yaşamış olduğu toplumun kültürünü benimsemesi amaçlanmaktadır. Tarih öğretiliminde baskın olan ikinci anlayış ise tarih

bilimi aracıyla öğrencilere bilimsel düşünme becerilerinin kazandırılmasıdır. Bu anlayışın bir sonucu olarak tarih derslerinden beklenen öğrencilerin bilim insanlarının kullanmış olduğu tarihsel metodolojiyi kullanma yeterliliklerini kazanmalarıdır. Öğrenciler tarihçilerin kullanmış oldukları bilgi kaynaklarını kullanarak doğru bilgiye kendileri ulaşacaklardır (Demircioğlu, 2015).

Tarih öğretiminin amaçlarını gerçekleştirme noktasında çeşitli kurum ve kuruluşlar görev üstlenmektedir. Türkiye’de tarih öğretimi şekillendiren ve tarih öğretimine yön veren en etkili kurumlardan bir tanesi de Türk Tarih Kurumudur. 15 Nisan 1931’de Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatıyla kurulan Türk Tarih Kurumunun amacı; “*Türk tarihini gerçekler dışına çıkmadan belgelere dayalı olarak araştırmak, yazmak, yayınlamak ve dünyaya duyurmaktır.*” Kurumun benimsediği görüşe göre; “*Türk milletinin tarihi, şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnızca Osmanlı tarihinden ibaret değildir. Türk’ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığı saçmıştır. Türk ırkı, öne sürüldüğü gibi sarı ırka mensup değildir.*” Bu görüş Türk tarih tezi olarak adlandırılmaktadır (Halaçoğlu, 2012, s. 547-549; Yüceer, 2021, s. 3).

Türk Tarih Kurumu kuruluşundan günümüze kadar arkeolojik çalışmalar yapmak, kitaplar hazırlamak ve belirli aralıklarla konferanslar düzenlemek suretiyle Türk Tarih Tezini anlatmaya çalışmaktadır (Halaçoğlu, 2012). Bu çerçevede Türk tarihinin öğretilmesi konusunun Tarih Kurumu tarafından önemle üzerinde durulan bir konu olduğu görülmektedir. Kurumun düzenlemiş olduğu kongrelere baktığımızda; 1932’den 2022 yılına kadar düzenlenen 19 kongrede tarih öğretimine yönelik sorunlar dile getirilmiştir. Türkiye’de tarih öğretiminde var olan sorunların giderilmesi ve Türk tarihinin daha bilimsel bir bakış açısıyla öğretilmesi için Türk Tarih Kurumu Kongrelerinde araştırmacılar tarafından çeşitli tebliğler sunulmuş, Türk tarihinin nasıl öğretileceği ve Türkiye’de tarih öğretimindeki sorunlar üzerine tartışmalar yapılmıştır. Tarih kongrelerinde sunulan tebliğlerin incelenerek sorunların tespit edilmesi, Türkiye’deki tarih öğretiminin daha bilimsel bir bakış açısıyla yapılmasına ve mevcut sorunların giderilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye’de tarih öğretiminin sorunlarını konu edinen çalışmalar incelendiğinde Özbaran’ın (2002) dünyada ve Türkiye’de tarih öğretiminde var olan sorunları, Safran’ın (2002) Türkiye’de tarih öğretiminin amaçları, içeriği, tarih öğretiminde kullanılan yöntem, teknik ve araç-gereçlerin yanında yükseköğretimde tarih öğretmeni yetiştirilmesini, Yıldız’ın (2003) tarih öğretiminin temel problemlerini, Köstüklü’nün (2004) tarih ve tarih eğitiminin fert ve millet hayatındaki önemi ve Türkiye’de ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki tarih öğretimi, Doğaner’in (2005) Hacettepe Üniversitesinde yapılan bir anket çalışması ile Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin öğretiminde karşılaşılan problemleri, Aslan’ın (2005) tarih eğitiminin Türkiye ölçeğinde yaşadığı sorunları, Akbaba’nın (2008) Gazi Üniversitesi öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşlerini, Öztürk’ün (2009) ortaöğretim tarih programlarını inceleyerek bu programlardaki mevcut sorunları, Yılmaz’ın (2011) ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin Eskiçağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi ünitelerinin öğretiminde karşılaştıkları sorunları, Yazıcı ve Şimşek’in (2011) Türkiye’de tarih öğretiminde nesnellik sorununu, Usta’nın (2011) Türkiye’deki tarih yazımı ve bunun tarih öğretimine etkilerini, Bal’ın (2014) Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayları ve öğretmen görüşlerini, Usta’nın (2013) Türkiye’de resmî tarihin ve Türk Tarih Tezinin günümüz tarih öğretimine etkilerini, Şimşek’in (2016) Türkiye’de tarih eğitiminin sorunları, öğretim programı (müfredat), ders kitapları ve diğer öğretim materyallerinin durumları, öğretmen yetiştirme ve görevlendirme süreçleri, öğrenci ilgi ve tutumlarını, Günal ve Kaya’nın (2016) Erzurum ili ölçeğinde tarih öğretmenlerinin tartışmalı ve hassas konularda yaşadıkları çekince ve sorunları, Topçu’nun (2016) sosyal bilgiler öğretmenlerinin bakış açılarına göre ortaokulda tarih öğretiminin mevcut durumu ve tarih öğretiminde yaşanan yapısal kaynaklı sorunları, Sadık-Yılmaz ve Avcı’nın (2018) Türkiye’de tarih öğretimine ilişkin problemleri içeren literatürü, Köstüklü’nün (2019) Türk tarih araştırmalarında ve ders kitaplarında tarih terminolojisinin kullanımından

kaynaklanan problemleri, Altuntaş'ın (2022) uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler ve öğretmenlerin tarih öğretiminde karşılaştıkları sorunları ortaya koydukları görülmektedir. Literatür incelendiğinde Türkiye'de tarih öğretiminde sorunları konu edinen farklı çalışmalara rastlanmakla birlikte, Türk Tarih Kurumu Kongrelerinde sunulan tebliğler çerçevesinde tarih öğretimindeki sorunları temel alan bir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Bu çalışmada kuruluşundan günümüze kadar Türk Tarih Kongrelerinde değinilen tarih öğretimindeki sorunları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çerçevede aşağıdaki alt probleme cevap aranmıştır:

1. Türk Tarih Kurumu Kongrelerinde tarih öğretimine yönelik hangi sorunlar ön plana çıkmaktadır?

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Türk Tarih Kongrelerinde sunulan tebliğler çerçevesinde Türkiye'de tarih öğretimindeki sorunları ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma nitel yönelimli bir durum çalışmasıdır. Durum çalışması, “araştırmacıların bir durumu, programı, eylemi, olayı, süreci, bir ya da daha fazla bireyi derinlemesine incelediği nitel bir araştırma desenidir” (Creswell, 2017, s. 14). Araştırmanın bulguları kuruluşundan günümüze kadar Türk Tarih Kongreleri tarih öğretimi ve tarih öğretiminde sorunlar bağlamında doküman analizi tekniğiyle incelenerek elde edilmiştir. Doküman analizi çalışmada incelenen olgu veya olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması olarak adlandırılır (Creswell, 2017).

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada Türk Tarih Kongrelerinde tarih öğretiminde sorunları ortaya çıkarmak amacıyla içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir (Şimşek vd., 2008). Bu çerçevede kuruluşundan günümüze kadar tüm kongreler incelenerek araştırmanın amacı doğrultusunda tarih öğretiminde sorunları ortaya koyan metinler anlamlı bölümlere ayrılmış ve kodlanmıştır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler araştırmacılar tarafından sınıflandırılmıştır. Verilerin sınıflandırılmasının ardından araştırmacılar birbirinden bağımsız olarak metinler için bir kod listesi oluşturmuşlardır. Oluşturulan kod listelerinin benzerlik ve farklılıkları araştırmacılar tarafından tartışılmış ve birbiriyle ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek kategori oluşturulmuştur. Bu süreçte tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmiş ve kongrelerde tarih öğretimindeki sorunları temsil eden kodlar için temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Türk Tarih Kongrelerinde yer alan metinler temalara göre düzenlenerek tanımlanmış ve ortaya çıkan temanın altında yer alan verilerin anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı, temaların birbirinden farklılıkları ve kendi içerisinde tutarlı olmalarına dikkat edilmiştir. Sonrasında araştırmacılar tarafından farklı olan temalar üzerinde bilgi alışverişinde bulunularak temaların tamamı şekillendirilmiştir. Çalışmada aktarılabiliği sağlamak için ham verileri ortaya çıkaran kavram ve temalar yeniden düzenlenmiş ve zaman zaman da doğrudan alıntılara yer verilerek mevcut verilerin güvenilirliği artırılmıştır. Çalışmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için araştırmaya yönelik olan notlar muhafaza edilmiştir.

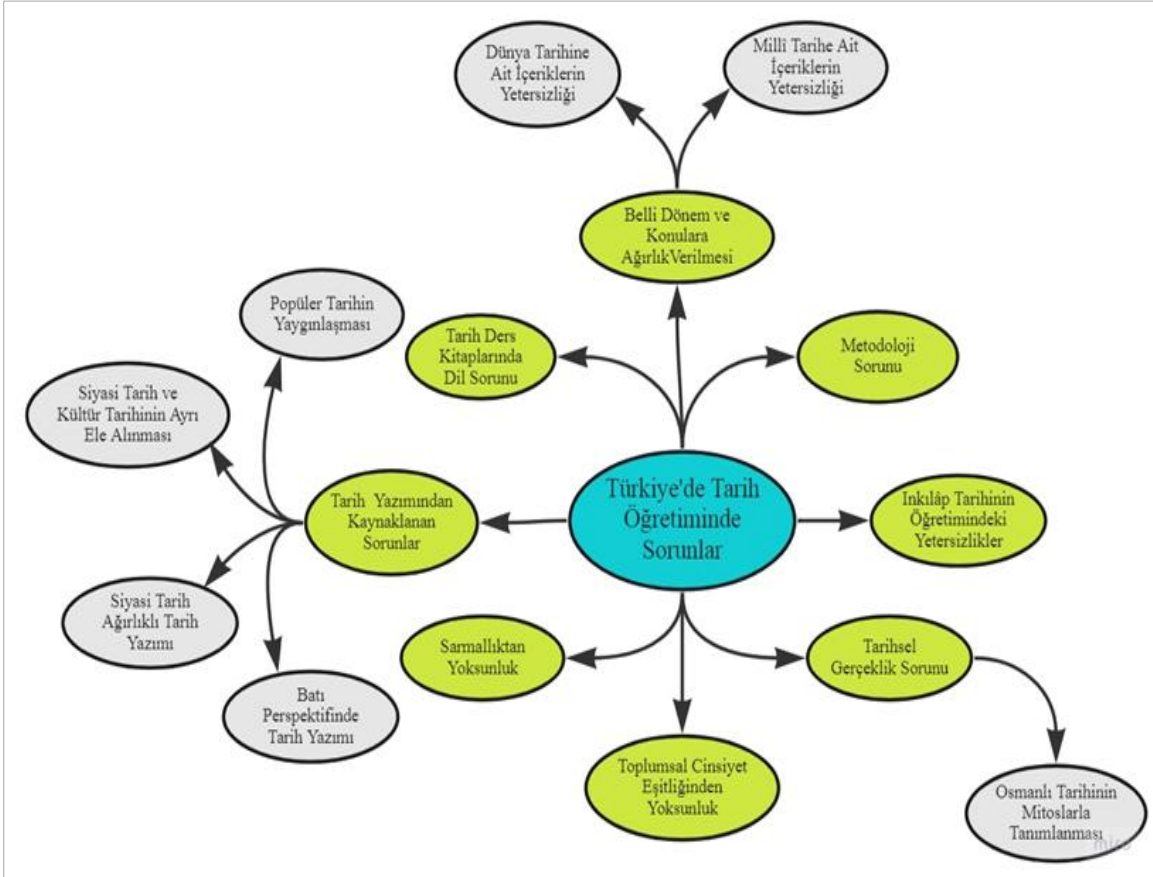
BULGULAR VE TARTIŞMA

Türk Tarih Kurumu Kongrelerinde sunulan tebliğler çerçevesinde Türkiye'de tarih öğretimindeki sorunları ortaya koyan bu çalışmada, belli dönem ve konulara ağırlık verilmesi, metodoloji sorunu, inkılâp tarihinin öğretimindeki yetersizlikler, tarihsel gerçeklik sorunu,

sarmallıktan yoksunluk, tarih yazımından kaynaklanan sorunlar, tarih ders kitaplarında dil sorunu, toplumsal cinsiyet eşitliğinden yoksunluk olmak üzere 8 tema ve bunlara bağlı batı perspektifinde tarih yazımı, siyasi tarih ağırlıklı tarih yazımı, siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınması, popüler tarihin yaygınlaşması, millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği, dünya tarihine ait içeriklerin yetersizliği ve Osmanlı tarihinin mitoslarla tanımlanması olmak üzere 7 alt tema oluşturulmuştur. Oluşturulan tema ve alt temalar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1

Türk Tarih Kurumu Kongrelerine Yansıyan Tarih Öğretiminde Sorunlar

3.1. Belli Dönem ve Konulara Ağırlık Verilmesi

Bu bölümde belli dönem ve konulara ağırlık verilmesi sorunu millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği ve dünya tarihine ait içeriklerin yetersizliği olmak üzere iki alt tema olarak alınacaktır.

3.1.1. Millî Tarihe Ait İçeriklerin Yetersizliği

Millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği bağlamında ele alınan sorunlar Yusuf Akçura tarafından 11 Temmuz 1932 tarihli kongrede, Şemseddin Günaltay tarafından 15 Kasım 1943 tarihli kongrede ve Bedi Şehsuvaroğlu tarafından 26 Ekim 1961 tarihli kongrede dile getirilmiştir.

Yusuf Akçura, II. Meşrutiyet Devrinden Cumhuriyet dönemine kadar tarih ders kitaplarında İslamiyet'ten önceki Türk tarihine yönelik içeriklerin yetersiz olduğunu

belirtmektedir. Tarih ders kitapları Türklerin medeniyeti hakkında yeterli düzeyde bilgi içermemekle birlikte, İslamiyet öncesi Türk tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Orhun Kitabelerine dair yeterli bilgiye de yer verilmemektedir. Akçura, bu durumun öğrencilerin millî duyguları kazanmalarına engel olacağını ifade etmektedir. Akçura'nın bu konudaki düşünceleri 11 Temmuz 1932 tarihli Türk Tarih Kongresinde şu şekilde yer almıştır: “*Türklerin medeniyeti hakkında hemen hiçbir şey yazılmamıştır. Orhun Abideleri üzerinde lüzumu kadar tevakkuf olunmamıştır. 336 sahifelik bir kitapta İslam'dan evvel Türklere tahsis olunan kısım 24 sayfadan ibarettir ve umumiyetle denilebilir ki bu faslı okuyan talebe Türklüğe muhabbet bağlayamaz...* (Akçura, 1932, s. 600).” Türk tarihinin İslamiyet öncesinden kopuk bir biçimde ele alındığını dile getiren Şemsettin Günaltay da tarih öğretiminin Osmanlı-Selçuklu tarihi ile sınırlandırıldığını ifade etmektedir. Günaltay'a göre Osmanlı ve Selçuklu tarihi Türk tarihinin önemli bir dönemini teşkil etmektedir, ancak Türk tarihi yalnızca Osmanlı-Selçuklu tarihinden ibaret değildir. Günaltay'ın bu konudaki eleştirisi 15 Kasım 1943 tarihli Türk Tarih Kongresine: “*Mazimiz ihmal ediliyor, tarihimize 600 senelik bir yaş verilmek veya biraz daha ileri gidilerek Selçuklulara kadar çıkılmak yeterli görülüyordu... Osmanlı tarihi, Selçuklu tarihi bir hep değil, bu varlık zincirinin halkaları, büyük Türk tarihinin, öğündüren başarılarla dolu şanlı fakat muayyen safhalarıdır* (Günaltay, 1943, s. 2-3)” şeklindeki ifadeyle yansımıştır. Bedi Şehsuvaroğlu ise lise düzeyinde okutulan ders kitaplarında daha çok dünya tarihine yönelik içeriklerin ağırlıkta olduğunu ve özellikle Amerika tarihi hakkındaki içeriklerin ders kitabında daha fazla yer aldığını belirtmektedir. Şehsuvaroğlu o dönemde farklı kademelerde okutulan tarih ders kitaplarında Türk tarihine ait içeriklere yeterli düzeyde yer verilmediğini ifade etmektedir. Şehsuvaroğlu bu konudaki düşüncelerini 26 Ekim 1961 tarihli Türk Tarih Kongresinde: “*...fazla olarak Amerika hakkında bilgi verilmekte ise de öğretim daha geniş tutulduğu içindir ki üç senelik tarih ders kitaplarının sahife tutarı toplamı 735 sahife etmektedir ki bunun ancak 213 sahifesi millî tarihimizle ilgilidir, 522 sahifesi de umumî tarihe aittir* (Şehsuvaroğlu, 1961, s. 614)” şeklinde ifade etmektedir. Aslan (2005) Türkiye’de Tarih Eğitiminin Sorunları adıyla yapmış olduğu araştırmada tarih öğretmenliği programlarında İslam ve Osmanlı tarihini konu edinen içeriklerin ağırlıkta olduğunu belirtmektedir. Yılmaz (2011) da tarih ders kitaplarında eski Türk tarihi üzerinde yeterince durulmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumun Yazıcı'nın (2017, s. 369-392) da belirttiği gibi Türk tarihini küresel bir perspektifte değerlendiremeyen ve tarih denilince aklına sadece “Türk” ya da “Osmanlı” gelen kuşakların yetiştirilmesine devam edilmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.1.2. Dünya Tarihine Ait İçeriklerin Yetersizliği

Dünya tarihine ait içeriklerin yetersizliği sorunu Mustafa Safran tarafından dile getirilmektedir. Safran, 11-15 Eylül 2006 tarihli kongrede Taslak Lise Tarih 1 programı üzerine yapmış olduğu incelemede ilk çağlar dışında ders kitabında dünya tarihine ait içeriklerin yetersiz olduğunu ifade etmekte ve ders kitabında bu içeriklerin artırılması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre tarih öğretimiyle ilgili bazı raporlarda: “*...ilk çağlar hariç, dünya Tarihi Türk tarihinin yanında az yer ayrıldığı ve dünya tarihi perspektifinin eksik olduğu ifade edilmektedir. Dünya tarihi ile ilgili ek kazanımlar önerilmektedir* (Safran, 2006, s. 2404).” Yazıcı (2017) da yapmış olduğu araştırmada Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi dersi dışında Dünya Tarihi konuları bakımından önceki programlara göre dikkate değer bir değişimin görülmediği sonucuna ulaşmıştır. Ders kitaplarında önceki yıllar için de geçerli olan dünya tarihine ve millî tarihe yönelik içeriklerin yetersizliğinin ulusalcı içeriklerin neden olduğu toplumsal farklılıkların tarih derslerine yansıtılamamasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Yazıcı, 2017, s. 380).

3.2. Metodoloji Sorunu

Türk Tarih Kongrelerinde metodoloji sorunu Darülfünun Müderrisi Mehmet Ali Aynı Bey ve Şahin Uçar tarafından dile getirilmektedir. Mehmet Ali Bey 11 Temmuz 1932 tarihli kongrede tarih kitaplarının tarihin metoduna göre yazılmadığını ve elde edilen belgelerin belirli

bir metot dâhilinde incelenerek ders kitaplarına yansıtılmadığı belirtmektedir. Ona göre elde edilen tarihsel bir belgenin kaynağı, doğruluğu, bulunduğu yer ve ne sebeple yazıldığı dikkate alınmalıdır. Mehmet Ali Bey bunun için tarihçilere bir metot önermektedir:

“Tarihin metoduna göre maziye bilmek için evvelâ ‘Materiele ve pisikolojik vesikalara müracaat olunur. Ondan sora bu vesikaların kıymetleri takdir olunur... Bu cihetle müverrihin eline materiyel bir vesika geçtiği vakit şunları tahkika mecburdur: Birincisi: Bu vesikanın çıktığı yer neresidir? İkincisi: Onun mevsukiyeti sabit midir? Üçüncüsü: O vesikayı hangi usul ve vasıta ile yapmışlar ve hangi ihtiyacı tesviye için imal etmişlerdir? Eğer elime geçen vesika el yazısı ise, veya matbu bir eser yani pisikolojik bir vesika ise: Evvelâ: Onu ‘dechifre’ etmek lâzımdır. İkincisi: O metnin manasını iyice anlamağa çalışmalıdır. Üçüncüsü: Bu vesikanın nerede bulunduğunu, Dördüncüsü: Mevsukiyetini tespit etmelidir. Beşincisi: Tam metni olduğu gibi ‘Restitué’ etmek icap eder. Altıncısı: Rivayet ve şahadetleri tenkit eylemelidir. ... Bizde bugüne kadar gördüğümüz tarih kitaplarının hiç biri bu metoda göre yazılmamıştı (Mehmet Ali Ayni, 1932, s. 612).”

Şahin Uçar ise 20. yüzyılda yaşanan değişimle birlikte tarihin metodolojik açıdan yeni bir yorumuna ve bu bağlamda öğretilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Uçar’ın bu konudaki eleştirisi 26 Eylül 1986 tarihli Türk Tarih Kongresinde: *“Dünya hızlı bir şekilde değiştiği için tarihin farklı bir yorumuna ihtiyacımız var... Ancak Türkiye’de tarihin metodolojik problemlerine yönelik henüz ciddi bir tartışma yok... Tarihin metodolojik problemini incelemenin ve tarih bölümünde onları öğretmenlerin zamanıdır (Uçar, 1986, s. 2923) ”* şeklindeki ifadeyle yer almıştır. Köstüklü (2004) de yapmış olduğu araştırmada eğitim biliminin öngördüğü öğretim metotlarının tarih öğretiminde yeterince kullanılmadığını ifade etmiştir. Bu durum eğitim sisteminin dayandığı felsefenin değişmesiyle birlikte 2007-2017 yılları arasında tarih öğretim programlarında meydana gelen değişime rağmen halen öğretmen merkezli bir tarih öğretiminin öğretim ortamlarına hâkim olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.3. İnkılâp Tarihinin Öğretimindeki Yetersizlikler

İnkılâp tarihinin öğretimindeki yetersizlikler Ziya Akkaya tarafından dile getirilmektedir. Akkaya, Türk inkılabına dair içeriklerin azlığı nedeniyle Atatürkçülüğün tam anlamıyla anlaşılmadığını ve Türk inkılabının getirmiş olduğu kazanımların farkında olmayan bir nesil yetiştirildiğini belirtmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak Türk toplumu Atatürkçülüğe karşı çeşitli grupların ve düşüncelerin etkisi altına girmektedir. Akkaya’nın bu konudaki düşünceleri 25 Eylül 1981 tarihli kongrede: *“...bu konudaki eğitim yeterli olsaydı: bugün gençliğimiz okumuşlarımız ve aydınlarımız Türk milletinin kalkınması yolunda, bir taraftan Atatürkçüyüz derken, diğer yandan da Atatürkçülüğe, Türk inkılabının yöntem ve felsefesine karşıt olan doğrultularda, çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasi cereyan ve eğilimlere yönelerek bölünmezlerdi... (Akkaya, 1981, s. 995)”* şeklinde yer almaktadır. Doğaner (2005) de yapmış olduğu araştırmada Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine yönelik en önemli ön yargılardan birisinin dersin “ezber dersi” olduğunu belirtmiştir. Bu durum Akbaba’nın (2008, s. 194) da ifade ettiği gibi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin genel olarak sınavlara yönelik işlenmesi ve derste kullanılan öğretim yöntemleri ile materyallerin eksikliği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.4. Tarihsel Gerçeklikten Yoksunluk

Tarihsel gerçeklikten yoksunluk sorunu Yusuf Akçura tarafından dile getirilmekte ve bu sorun çerçevesinde Osmanlı tarihinin mitoslarla tanımlanması adıyla başka bir sorun daha ön plana çıkmaktadır. Akçura, II. Meşrutiyet’ten itibaren Türkiye’de okutulan tarih ders kitaplarının tarihsel gerçeklikten yoksun olduğu ve özellikle Osmanlı tarihi anlatılırken Osmanlıoğulları’nın tarihinin tarihsel gerçeklikle bağdaşmayacak şekilde anlatıldığını

belirtmektedir. Akçura'nın bu düşünceleri 11 Temmuz 1932 tarihli kongreye şu şekilde yansımıştır:

“Osmanlı tarihinde Osman Oğullarının ta Âdem (Aleyhisselam'a) kadar uzanan şecereleri vardı; Osman bini Ertuğrul bini Süleyman Şah bini Kaya Alp bin ila...; diye uzanır ve gitgide Nuh peygambere, yani ikinci Ebulbeşere dayanırdı. Sora Osman Bey'in hiç te muasırı olmıyan Alaaddin Selçukinin Osman Şaha gönderdiği menşurlar birer hakikat gibi öğretilerek Osmanlı Beyliğinin meşru tevellüt vesikası tespit edilmiş olurdu (Akçura, 1932, s. 584).”

3.4.1. Osmanlı Tarihinin Mitoslarla Tanımlanması

Türk Tarih Kongrelerinde tarihsel gerçeklik bağlamında dile getirilen bir başka sorun da Osmanlı tarihinin mitoslarla tanımlanmasıdır. Mustafa Safran 4-8 Ekim 1999 tarihli Türk Tarih Kongresinde Osmanlı tarihi anlatılırken bir Osmanlı imajı oluşturmak amacıyla birtakım mitlere başvurulduğunu ve bu eğilimin günümüzde popülerleşen tarihsel filmlerle pekiştirildiğini ifade etmektedir. Safran bu eğilimin Osmanlı Devleti'nin adaletli-adaletsiz olduğu, hoşgörülü-hoşgörüsüz olduğu ve güçlü-güçsüz olduğu üzerine yoğunlaştığını belirtmektedir. Safran'ın bu düşünceleri 4-8 Ekim 1999 tarihli kongreye şu şekilde yansımıştır:

“Toplumda özellikle Osmanlı tarihini; devlet yapısını, ideolojisini, devlet halk ilişkisini, bir takım ahlaki değerleri, kahramanlığı, gücü, hoşgörüyü mitoslarla tanımlama eğilimi bulunmaktadır. Bu eğilim, bir dönem oldukça popülerleşmiş olan tarihsel filmlerle pekiştirilmiştir. Formel eğitim yoluyla aktarılan Osmanlı Tarihi imajı ile mitoslarla yaşayan Osmanlı Tarihi imajının çakışması, ya da kimi zaman bizzat formel eğitim içindeki Osmanlı Tarihi imajının mitosları arındırması problem yaratmaktadır. Osmanlı tarihine ilişkin olarak tanımlayıcı mitoslar, üç ana kategoride toplanmaktadır: a-Osmanlı Devleti'nin adaletli ya da adaletsiz olduğuna ilişkin mitoslar, b-Osmanlı Devleti'nin güçlü ya da zayıf olduğuna ilişkin mitoslar, c-Osmanlı Devleti'nin hoşgörülü ya da hoşgörüsüz olduğuna ilişkin mitoslar (Safran, 1999, s. 833).”

YAZICI ve ŞİMŞEK (2011) de yapmış oldukları araştırmada tarihin bir kurgudan ibaret olduğunu ve tarih derslerinin nesnel bilgi aktarımının birer aracı olmadığını belirtmişlerdir. Bu durumun mit ve tarihin olayların gerçekleşmesini bir tür öyküleme biçiminde anlatmaları bakımından birbirlerine oldukça yakın olmalarıyla (Oruç, 1996, s. 241-250) ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinden Yoksunluk

Toplumsal cinsiyet eşitliğinden yoksunluk sorunu Lokman Aydın tarafından dile getirilmektedir. Aydın, lise tarih ders kitaplarında ağırlıklı olarak erkeklere ait resim ve içeriklerin yer aldığını, kadınlara ait resim ve içeriklerin ise az miktarda bulunduğunu ifade etmektedir. Ona göre bu durum ancak, konu içeriklerine uygun kazanımların yeniden düzenlenmesi ve öğretmenlerin bu içeriklere ait öğretim metotlarını kullanması ile ortadan kalkacaktır. Aydın'ın bu eleştirisi 1-5 Eylül 2018 tarihli Türk Tarih Kongresine şu şekilde yansımıştır:

“Ortaöğretim 10. sınıf tarih ders kitabındaki görsellerde, ağırlıklı olarak erkek egemen bir yapı vardır. Bu görsellerden bir kısmında sadece tek erkek resmine yer verilmişken, savaş sahneleri, çeşitli törenler, minyatür ve gravürlerde toplu halde erkek görselleri görmek mümkündür. Kitabın tamamında kadınlar 8 görselle temsil edilmişlerdir... Konuların özelliğine göre öğretim programlarında toplumsal cinsiyet ilkesine uygun kazanımlara yer verilmesi gerekmektedir. Mevcut ders kitaplarının içeriğinde yer alan ifadelerin düzenlenebilmesi, tüm

öğretmenlerin bu konuyu özümsemesi ve dikkatle üzerinde durması ile mümkün olabilir (Aydın, 2018, s. 414-416).’’

Köse (2004) “Tarih Öğretiminde Kadın ve Türk Kadını İmajı” adlı çalışmasının sonucunda da öğretmenlerin sanat, spor ve kültürel alanda başarılı kadınların hikâyelerinin ders kitaplarında daha fazla yer alması gerektiğini belirttiklerini ifade etmiştir. Karakuş, Mutlu ve Diker-Coşkun (2018) ve Işık-Demirhan (2021) da yapmış oldukları araştırmalarda tarih ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik kavramların sayıca fazla olduğunu ve ders kitaplarında erkelere ait içeriklerin ağırlıkta olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumun “‘Türkiye’de tarih yazıcılığında izlenen yöntemler çerçevesinde uzun yıllar kadınların ana akım tarihçiler tarafından görmezden gelinmesi ve tarihin ana öznesi olan hükümdar, komutan, kahraman ve bilim insanlarının erkekler arasından seçilmesiyle” (Aydın, 2018, s. 415) ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.6. Sarmallıktan Yoksunluk

Tarih ders kitaplarının sarmallıktan yoksunluğu sorunu Mustafa Safran tarafından dile getirilmektedir. Safran, lise tarih ders kitaplarındaki ünitelerin kronolojik bir yapıda olduğunu ve bu durumun öğrencilerin üniteler arasındaki geçişi ve konuların birbiriyle bağlantılı olduğunu idrak etmelerini zorlaştıracağını ifade etmektedir. 11-15 Eylül 2006 tarihli Türk Tarih Kongresinde Safran bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“...Taslak öğretim programında kronolojik bir yaklaşım benimsenmiştir. Birinci ünite tarihinin nasıl çalıştığı ve bilgiyi nasıl ürettiği ile ilgilidir. Aynı ünite mevcut tarih bir öğretim programında da vardır. Fakat yaklaşım ve konunun işlenmesi açısından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin diğer ünitelerde de öğrencinin 1. üniteden öğrendiği becerileri kullanabileceği etkinliklerin olması öngörülmektedir.” (Safran, 2006, s. 2402).

Yazıcı ve Şimşek (2011) de yaptıkları araştırmada tarih öğretiminin kronolojik bir yapıda olduğunu ve tarih ders kitaplarının problem çözmeye odaklanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durum Sadık-Yılmaz ve Avcı'nın (2018) da belirttiği gibi tarih ders kitaplarının öğrencilerin aktif, üretken ve yaratıcı bireyler olmasını sağlayacak şekilde hazırlanmasının yerine daha çok ansiklopedik bilgi aktarımına dönük hazırlanmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.7. Tarih Yazımından Kaynaklanan Sorunlar

Türk Tarih Kongrelerinde tarih öğretimine yönelik önemli sorunlardan birisi de tarih yazımından kaynaklanan sorunlardır. Bu sorunlar Türk Tarih Kongrelerinde Batı perspektifinde tarih yazımı, siyasi tarih ağırlıklı tarih yazımı, siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınması ve popüler tarihin yaygınlaşması olmak üzere 4 başlık altında ön plana çıkmaktadır.

3.7.1. Batı Perspektifinde Tarih Yazımı

Batı perspektifinde tarih yazımı Yusuf Akçura tarafından dile getirilmektedir. Akçura, tarihçilerin herhangi bir eleştiri süzgecinden geçirilmeden Avrupalı tarihçileri aynen taklit ettiklerini ve onların yazmış oldukları kitapların uzunca bir süre mekteplerde okutulduğunu belirtmektedir. Akçura'nın bu konudaki düşünceleri 11 Temmuz 1932 tarihli kongrede şu şekilde yer almaktadır:

“...Ali Reşat Bey ve diğer tarihi umumi telif eden meslektaşlarımız, Fransız tarihi umumi kitaplarını pek cüz’i tadillerle aynen tercüme etmişlerdir. Onların zikrettikleri vakıâları, o teselsül vakıâların tarzını ve bu teselsülden istifah ettikleri gayeleri iyice tenkit süzgecinden geçirip üzerlerinde bir müddet düşünmeye pek de lüzum görmemişlerdir. Bunun neticesi olarak mekteplerimizin düne kadar resmi

ders kitapları olan bu kitaplarda Fransız tarihçilerinin muayyen gayelerine göre yapılan inşai tarih hâkim ve nafiz bulunmaktadır (Akçura, 1932, s. 598).’’

Yıldız (2003), Karaaslan (2013) ve Şimşek (2013) de yapmış oldukları araştırmalarda tarih ders kitaplarında Avrupa merkezli tarih anlatımının devam ettiğini belirtmişlerdir. Köstüklü (2019) ise Osmanlı Devleti’nin resmî adının, Osmanlı kaynaklarında “Devlet-i Aliyye”, “Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye”, “Devlet-i Al-i Osman”, “Devlet-i Seniyye” olmasına rağmen, tarih ders kitaplarında “Osmanlı İmparatorluğu” şeklinde yazılmasının Batı’daki tarih çalışmalarındaki “Ottoman Empire”ın tercümesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu durum Köprülü’nün (akt. Çapa, 2017, s. 74) de belirttiği gibi Türk çocuklarına Türk medeniyetini ve Türk tarihini Avrupa müelliflerini taklit ederek onların perspektifinden bir tarih anlayışının benimsenmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.7.2. Siyasi Tarih Ağırlıklı Tarih Öğretimi

Siyasi tarih ağırlıklı tarih öğretimi Bedi Şehsuvaroğlu tarafından dile getirilmektedir. Şehsuvaroğlu, ilkökul, ortaokul ve liselerde okutulan tarih ders kitaplarında ağırlıklı olarak siyasi tarih konularına yönelik içeriklerin yer aldığı ve kültür tarihine yönelik içeriklere ise yeterli miktarda yer verilmediğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra ders içeriklerinin daha çok kronolojik bilgilerden oluşması, insan sevgisini aşılacak içeriklerden yoksunluk, Türk tarihinde sanat ve kültür alanlarında ön plan çıkan şahsiyetlere yer verilmemesinin tarihsel içeriklerin sadece siyasi konular etrafında toplanmasına sebep olduğunu ifade etmektedir. Şehsuvaroğlu’nun bu eleştirisi 26 Ekim 1961 tarihli kongreye şu şekilde yansımıştır:

‘‘...bu günkü tarih öğretimi gençlerin karşısına değerli ve değersiz birtakım kahramanlar çıkarmaktan, vak’aları kronolojik olarak vermekten başka hiç bir şey yapmamaktadır. O kahramanlar da her millet için çok kere, zorda yaratılmış siyasiler ve askerler olduğuna göre böylece tarih gibi çocuklarımıza insan sevgisini aşılacak en değerli vasıtadan mahrum kalıyoruz... 500 yıllık Osmanlı Türk tarihinde çocuklarımıza tanutulmaya layık görülen bu 76 fikir ilim ve sanat adamlarımızdan ancak iki tanesinin, Kâtip Çelebi ile Mimar koca Sinan’ın hal tercümesinden ve eserlerinden dörder satırda bahsedilmek ile iktifa ediliyor (Şehsuvaroğlu, 1961, s. 611-615).’’

Köstüklü (2004) ve Aslan (2005) da yapmış oldukları araştırmalarda ilköğretimden lise son sınıfa kadar tarih ders kitaplarının savaş ve diploması gibi konulara yoğunlaştığını belirtmişlerdir. Bu durumun Türk tarih anlatımında savaşların, antlaşmaların ve siyasi olayların yoğun bir şekilde bulunmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

3.7.3. Siyasi Tarih ve Kültür Tarihinin Ayrı Ele Alınması

Siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınması sorunu Mustafa Safran tarafından dile getirilmektedir. Safran, Taslak Lise Tarih 1-2 Öğretim Programlarının Yapısı üzerine yapmış olduğu bir araştırmada siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alındığı belirtmektedir. Safran’a göre bu konular birbiriyle ilişkilidir ve ders kitapları da bu anlayışa uygun şekilde düzenlenmelidir. Safran’ın bu düşünceleri 11-15 Eylül 2006 tarihli kongrede şu şekilde yer almaktadır:

‘‘Mevcut programda en önemli sorunlardan biri siyasi ve kültür tarihi konularının birbirinden ayrı verilmesidir. Aslında her iki tarih konusu birbiriyle ilişkilidir ve iç içe verilmelidir. Osmanlı Kültür ve Medeniyeti başlığı altında toplanarak Osmanlı siyasi tarihinin dönemlere ayrılması ve her dönemin arkasından verilmesini önerilmektedir... Bu yoğunluğun temelleri hiç şüphesiz ki 1920’li yıllarda umumi tarihi ile Osmanlı tarihini kaynaştırarak Tarih 1 ve 2 derslerinin inşasında yatmaktadır (Safran, 2006, s. 2399-2401).’’

Yılmaz (2011) da yapmış olduğu araştırmada tarih ders kitaplarında siyasi ve kültür tarihinin ayrı ayrı verildiğini belirtmiştir. Kültür tarihine yönelik içeriklerin ders kitaplarında yer almasının olumlu bir gelişme olduğu düşünülmekle birlikte, siyasi tarih ve kültür tarihine yönelik içeriklerin ayrı ayrı verilmesi bu alanlardaki konuların birbirinden bağımsız olduğunun düşünülmesine sebebiyet vereceği göz ardı edilmemelidir (Köse & Yıldız, 2012, s. 81-99).

3.7. 4. Popüler Tarihin Yaygınlaşması

Tarih öğretimde sorunlar bağlamında son yıllarda tartışma konusu olan bir başka sorun da popüler tarihin yaygınlaşmasıdır. Bu sorun Fatma Acun tarafından dile getirilmektedir. Acun, günümüzde tarih filmlerinin artmasıyla birlikte popüler tarihin yaygınlaştığını ve bir nevi akademik tarihe alternatif teşkil etmeye başladığını belirtmektedir. Acun'un bu düşünceleri Türk Tarih Kurumu tarafından 10-13 Nisan 2017 tarihlerinde düzenlenen sempozyuma: “Günümüz tarih yazıcılığında akademik tarih adeta bir kriz içerisinde bulunmakta, popüler tarih ise, akademik tarihe paralel ve alternatif oluşturacak biçimde hızla gelişmektedir... Durumu eleştirenler, okullardaki tarih öğrenimini ve akademik tarihçileri suçlamakta ve onları, “sıradan insanların okumayı isteyeceği türden tarih yazmayı bilmemekle” itham etmektedir (Acun, 2022, s. 365)” şeklindeki ifadeyle yansıtmıştır. Demir ve Çencen (2015) bu konu üzerine yaptıkları araştırmada günümüzde tarih ve sinema etkileşiminin popüler tarihi yaygınlaştırdığını ve tarih filmlerinin yaygınlaşmasının tarihe olan kitlesel ilgiyi artırması bakımından faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Özcan (2017) ise araştırmasında 2000’li yıllarda popüler tarih ve akademik tarih arasındaki mesafenin azaldığını ve kitle iletişim araçlarının akademisyenler tarafından kullanımının artmasıyla birlikte tarihin popüler hale geldiği bir zaman dilimine girildiğini belirtmiştir. Bu durum Özcan’ın (2017) da belirttiği gibi bölgesel bir güç haline gelen Türkiye’nin bu gücünü Osmanlı üzerinden inşa ederken popüler tarihe başvurusuyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Osmanlı üzerine inşa edilen bu tarih anlayışı belgelerle desteklenmediği sürece kanaat ve değer üretiminde bir aracı olması dışında bir anlam ifade etmemektedir. İnternet, medya, sosyal medya gibi kitle iletişim araçları akademisyenleri popüler kültür kaynaklarına yönlendirirken tarihçiyi de popülizmin etkisinde kalma tehlikesiyle baş başa bırakmıştır (Özcan, 2017, s. 384-385.)

3.8. Tarih Ders Kitaplarındaki Dil Sorunu

Tarih ders kitaplarındaki dil sorunu Darülfünun müderrisi Fazıl Nazmi Bey tarafından dile getirilmektedir. Fazıl Nazmi Bey başka dillerden çevrilen tarih ders kitaplarındaki yer isimlerinin anlaşılır bir tarzda yazılmadığını ve bu durumun öğrencilerin anlamasını zorlaştırdığını belirtmektedir. Fazıl Nazmi Bey’in bu konudaki düşünceleri 2 Temmuz 1932 tarihli kongrede şu şekilde yer almaktadır:

“İsmi-âlemlerin tespitinde yeknesak bir usul takip edilmiyor; ve binaenaleyh ismi-âlemlerin birçok defalar birbiriyle tağlit edilmesine sebebiyet veriliyor; çok defalar da bir ve aynı ismin iki, hatta üç surette yazılması yüzünden yalnız müptedi ve tecrübesiz mektep talebesinin de değil, tarih ile çok teveggul etmiş olanlar da bile iki veya üç muhtelif isimden bahsolunduğunu zannettirebilecek yanlış bir fikri uyandırıyor... Gençlerin tetebbuatını kolaylaştırmak için bilcümle ismi âlemlerin muhtelif lisanlarda tarzı tahril ve sureti telaffuzunu beyin olmak üzere kitabın sonuna şöyle umumi bir cetvelin ilavesini teklif ediyorum (Fazıl Nazmi, 1932, s. 215-220).”

Şekil 2

Fazlı Nazmi Bey Tarafından Önerilerin Umumi Cetvel

Türkçe	Yunanca	Lâtince	Fransızca	İngilizce	İtalyanca
Atina	Ἀθήναι	Athenae	Athènes	Athens	Atene
Eflâton	Πλάτων	Plato	Platon	Platon	Platone

Aslan (2005) ise yapmış olduğu araştırmada ünlü tarihçilerin İngilizce ve diğer Avrupa dillerinde yazılmış eserlerinin Türkçeye tercüme edilmesinin Türkiye'deki tarihçilik ve tarih eğitime katkı sağladığını belirtmiştir. Türkiye'de tarih biliminin yeni gelişmeye başladığı dönemde başka dillerden çevrilen ders kitapları tarihin öğretilmesinde güçlükler sebep olurken, sonraki süreçte Türkiye'de tarih biliminin gelişimine paralel olarak farklı kaynakların elde edilerek tarih öğretiminin daha geniş bir perspektiften verilmesine katkı sağladığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de tarih öğretimine ilişkin problemlerin Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenen kongrelerde sunulan tebliğler çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, 8 kongre ve bir sempozyumda tarih öğretimine yönelik sorunların dile getirildiği görülmüştür. Sempozyum ve kongrelerde sunulan tebliğler çerçevesinde tarih eğitime yönelik 8 ana problem ve bunlara bağlı 7 alt problem belirlenmiştir.

Tespit edilen problemler içerisinde belli dönem ve konulara ağırlık verilmesi sorunu millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği ve dünya tarihine yönelik içeriklerin yetersizliği olmak üzere iki başlık halinde ön plana çıkmıştır. Millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği sorunu kongrelerde en çok dile getirilen sorun olup, 11 Temmuz 1932, 15 Kasım 1943 ve 26 Ekim 1961 tarihli kongrelerde tartışma konusu olmuştur. Metodoloji sorunu da ilk olarak 11 Temmuz 1932 tarihli kongrede dile getirilirken, aynı sorunun 22-26 Eylül 1986 tarihli Türk Tarih Kongresinde de tartışıldığı görülmüştür. Tarihsel gerçeklikten yoksunluk sorunu ise zaman içerisinde Osmanlı tarihinin mitoslarla tanımlanması şekline evrilerek 4-8 Ekim 1999 tarihli kongrede tartışma konusu olmuştur. 26 Ekim 1961 tarihli kongrede de millî tarihe ait içeriklerin yetersizliği sorununun yanında tarih yazımından kaynaklanan siyasi tarih ağırlıklı tarih öğretimi sorunu da dile getirilmiştir. İlerleyen süreçte bu sorun boyut değiştirerek 11-15 Eylül 2006 tarihli kongrede siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınması bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Batı perspektifinde tarih yazımı ve tarih ders kitaplarındaki dil sorunu 11 Temmuz 1932 tarihli kongrede ve inkılâp tarihinin öğretimindeki yetersizlikler de 25 Eylül 1981 tarihli kongrede tartışılırken, sonraki dönemlere ait kongrelerde bu sorunların tartışılmadığı görülmüştür. 11-15 Eylül 2006 tarihli kongrede, siyasi tarih ve kültür tarihinin ayrı ele alınmasının yanı sıra önceki yıllara ait kongrelerde gündeme gelmeyen dünya tarihine ait içeriklerin yetersizliği ve sarmallıktan yoksunluk gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Tarih ders kitaplarının popüler tarihin yaygınlaşması sorunu ise 10-13 Nisan 2017 tarihli sempozyumda tartışma konusu

olurken, benzer şekilde toplumsal cinsiyet eşitliğinden yoksunluğu sorunu da sadece 1-5 Eylül 2018 tarihli kongrede gündeme getirilmiştir.

Türk Tarih Kurumu Kongrelerinde tartışılan sorunlara genel olarak bakıldığında süreç içerisinde eğitimde yaşanan felsefi anlayış değişimi, toplumsal beklentiler ve toplumsal yapıdaki değişiklikler, tarih öğretiminin değişimi, tarih içerikli farklı derslere duyulan ihtiyaç ve tarih metodolojisinde yaşanan değişimle birlikte bu problemlerin değişen koşullara paralel olarak çeşitlendiği ve günümüzde de devam ettiği görülmektedir. Mevcut problemlerin değişen eğitim felsefesine uygun ders içeriklerinin hazırlanması, programın içerik ağırlıklarının dengeli dağıtımı, program yapısının sarmallık anlayışına uygun hazırlanması, kültürel ve siyasi içeriklerin birlikte ele alınması, millî tarih içeriklerinde dengeli bir dağılım yapılması, popüler tarih anlayışının olumlu taraflarının derslere entegre edilmesi ve ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması gibi değişikliklerle etkilerinin azalacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle;

- Mevcut problemler içerisinde en güncel olan popüler tarihin yaygınlaşması temel alınarak günümüz tarih ders kitapları incelenebilir.
- Tespit edilen problemlerin günümüz tarih ders kitaplarında da var olup olmadığı araştırılabilir.
- Mevcut problemlerin giderilmesine yönelik araştırmacıların ne gibi çözüm önerileri ortaya koydukları araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2022). Popüler tarih nedir? Popüler tarih nasıl yapılır?. A. Bedir, B. Soykan, & U. C. D. İmamoğlu içinde (Haz.), *Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve tarihçilik sempozyumu* (ss. 365-381). Türk Tarih Kurumu. Cilt. II. 10.37879/9789751749994.2022
- Akbaba, B. (2008). Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar (Gazi Üniversitesi örneği). *Gazi Akademik Bakış*, 1(2), 177-197.
- Akçura, Y. (1932, Temmuz). Tarih yazmak ve tarih okutmak usullerine dair. Y. Akçura (Başkan), *I. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Akkaya, Z. (1981, Eylül). Atatürk ideolojisi ve Türk devriminin eğitimi politikasını sosyolojik araştırmalar sonucuna göre saptamak zorunluluğunu görüyoruz.. E. Z. Karal (Başkan), *IX. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Altuntaş, Y. S. (2022). *Uzaktan eğitimde tarih öğretimi ve karşılaşılan sorunlar* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aslan, E. (2005). Türkiye’de tarih eğitiminin sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 106-114.
- Aydın, L. (2018). Ortaöğretim tarih öğretim programları ve ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi. S. Nurdan & M. Özler içinde (Haz.), *Hatıralar, Biyografiler, Otobiyografiler Tarihçilik XVIII. Türk Tarih Kongresi* (ss. 397-419). Türk Tarih Kurumu. Cilt. VII. <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/03/15-LokmanAydin.pdf>
- Ayni, M. A. (1932, Temmuz). Eski tarih kitapları. Y. Akçura (Başkan). *I. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Bal, M. (2014). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayı ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 371-387.

- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev. Ed.). Eğiten Kitap.
- Çapa, M. (2017). Cumhuriyet döneminde tarih eğitimi. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi İçinde* (ss. 63-131). Pegem Akademi.
- Demir, Ö., & Çencen, N. (2015). Tarih sinema etkileşiminin popüler kültürdeki yeri. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 13-18.
- Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar* (5. Baskı). Anı.
- Doğaner, Y. (2005). Yükseköğretimde Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersi öğretiminde karşılaşılan problemler ve yeni yaklaşımlar-hacettepe üniversitesi örneği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(62), 589-612.
- Fazıl Nazmi. (1932, Temmuz). Liselerle ortamektepler için telif edilen tarih kitabında nazarı tenkidimi celbeden noktalar. Y. Akçura (Başkan), *I. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Günel, H., & Kaya, R. (2016). Tarih öğretmenlerinin tartışmalı ve hassas konuların öğretimi sırasında yaşadıkları çekince ve sorunlar (Erzurum örneği). *Turkish History Education Journal*, 5(1), 44-73.
- Günaltay, Ş. (1943, Kasım). Türk Tarih Kurumu Başkanı Ord. Prof. Şemseddin Günaltay’ın açış nutku. Ş. Günaltay (Başkan). *III. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Halaçoğlu, Y. (2012). *Türk Tarih Kurumu*. (cilt, 41, 547-549). TDV Yayınları.
- İşık-Demirhan, E. (2021). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından öğretim programı ve ders kitabı inceleme (4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi). *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 4(1), 69-82.
- Karaaslan, F. (2013). Ortadoğu örneğinde Avrupa merkezli tarih anlatısının Ortadoğu’nun tarih bozumu. *TYB Akademi Dil, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 67-79.
- Karakuş, E., Mutlu, E., & Diker-Coşkun, Y. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından öğretim programlarının incelenmesi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 17, 31-54.
- Köse, M., & Yıldız, A. (2012). Tarih eğitiminde sosyal ve kültürel konuların öğretimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 81-99.
- Köse, M. (2004). *Tarih öğretiminde kadın ve Türk kadın imajı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Köstüklü, N. (2004). İlk ve orta öğretimde tarih öğretimi problemler ve öneriler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 41, 1-28.
- Köstüklü, N. (2019). Tarih öğretiminde kavramların yeri ve önemi: problemler ve öneriler. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35(100), 309-324.
- Oruç, F. (1996). Tarih, mit ve gerçeklik. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2, 241-250.
- Özbaran, S. (2002). Tarih öğretiminin güncel sorunları. *Toplumsal Tarih*, 100, 6-8.
- Özcan, A. (2017). 2000’lerde tarih eğitimi. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi İçinde* (ss. 384-391). Pegem Akademi.
- Öztürk, İ. H. (2009). Yeni ortaöğretim tarih programları üzerine eleştirel bir inceleme. *The first international congress of educational research*. ResearchGate

https://www.researchgate.net/publication/290997234_Yeni_Ortaogretim_Tarih_Programlari_Uzerine_Elestirel_Bir_Inceleme#fullTextFileContent

- Pamuk, A. (2009). *Vatandaş yetiştirme aracı olarak tarih öğretimi: orta öğretim düzeyinde öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri (Trabzon-Tunceli örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Sadık-Yılmaz, H., & Avcı, H. E. (2018). Türkiye’de tarih öğretiminde karşılaşılan problemler üzerine bir araştırma. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 320-344.
- Safran, M. (1999, Ekim). Osmanlı tarihi öğretimi ve Osmanlı imajı. Y. Halaçoğlu (Başkan), *XIII. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Safran, M. (2002). *Türk tarih öğretimi ve meseleleri*. (cilt, 17, ss. 935-942). Türkler Ansiklopedisi Yeni Türkiye Yayınları.
- Safran, M. (2006, Eylül). Taslak lise tarih 1-2 öğretim programlarının temel yapısı. Y. Halaçoğlu (Başkan), *XV. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Şehsuvaroğlu, B. (1961, Ekim). İlk ve orta öğretim tarih programları hakkında. Ş. Günaltay (Başkan). *VI. Türk Tarih Kongresi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Şimşek, A. (2013). Türkiye’de tarih ders kitaplarında Avrupamerkezcilik. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(6), 193-222.
- Şimşek, A. (2016). Türkiye’de tarih eğitiminin sorunlarına genel bir bakış. *International Turkie World Educational Sciences and Social Sciences Congress* (ss. 115-124). Adana.
- Şimşek, A., Doğanay, A., Ataizi, M., Balaban, J., & Akbulut, Y. (2008). Veri çözümleme teknikleri, A. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (ss. 163-195). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Topçu, E. (2016). Ortaokulda tarih eğitimi: Yapısal sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 22-35.
- Torun, E. (2006). *II. Dünya savaşı sonrası Türkiye’de kültürel değişimler: İç ve dış etkenler, 1945-1960* (1. Baskı). Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Turan, R. (2014). Türkiye Cumhuriyeti tarihi kültür alanındaki gelişmeler. *Türkiye Cumhuriyet tarihi II* (s. 189-245). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Uçar, Ş. (1986, Eylül). Historical thought and education in modern Turkey. Y. Yücel (Başkan). *X. Türk Tarih Kongresi*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Usta, N. (2011). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunlarına bir örnek: Kemal Kara’nın İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında iç ve dış düşman algısı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37, 163-182.
- Usta, N. (2013). Türkiye’de tarih öğretiminde güncel sorunlar. *TYB Akademi*, 3(8), 33-43.
- Yazıcı, F. (2017). 2000’lerde tarih eğitimi. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi* içinde (ss. 369-392). Pegem Akademi.
- Yazıcı, F., & Şimşek, A. (2011). Tarih öğretiminde nesnellik sorunu. *Tarih Okulu*, 11, 13-32.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(15), 181-190.

Yılmaz, A. A. (2011). Tarih öğretmenlerinin eski çağ tarihi ve eski Türk tarihi öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Education Sciences*, 6(3), 2148-2156.

Yüceer, N. (2021). *Türk Tarih Kurumu*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-tarih-kurumu/>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Education was used as an important tool in the transition period from the empire to the republic in Turkey with the purpose to raise citizens loyal to the republic through education. Special importance was given to history teaching in terms of bringing the characteristics of the republic to the citizens. History is a cultural treasure that determines the development direction of nations over time, ensures the integration of the individual with their institutes, and keeps the community consciousness alive. This characteristic of history has led to debates on how to teach it in the founding years of the republic. In these years, history teaching was used to give citizens a sense of belonging and to create social consciousness.

Various institutions and organizations undertake duties to realize the aims of history education. One of the most influential institutions shaping and directing history teaching in Turkey is the Turkish History Institute, which has tried to explain the Turkish History Thesis by conducting archaeological studies, preparing books, and organizing conferences at regular intervals from its foundation to the present day. In previous congresses that were organized by the institution, especially how Turkish history would be taught and the problems in history teaching in Turkey had an important place. To eliminate the existing problems in history teaching in Turkey and to teach Turkish history from a more scientific perspective, discussions were held by the researchers at the Congresses of the Turkish Historical Society and various papers were presented. It is expected that the determination of these papers by examining them will contribute to the making of history education in Turkey with a more scientific perspective and to the elimination of existing problems. In the study, the purpose was to uncover the problems in history teaching mentioned in Turkish History Congresses since its establishment. In this context, an answer was sought for the following sub-problem:

1. Which problems regarding history teaching came to the forefront in the Congresses of the Turkish History Institute?

Method

The present study, which aimed to uncover the problems in history teaching in Turkey within the framework of the papers presented at the Turkish History Congresses, had a qualitative design. The findings of the study were obtained by examining the Turkish History Congresses from its establishment to the present, in the context of history teaching and problems in history teaching by using the document analysis technique. The content analysis technique was also used in the study to find out the problems in history teaching at Turkish History Congresses. Content analysis is the process of gathering data around certain concepts and themes and organizing them in an understandable way. In this context, all congresses from its establishment to the present were examined and the texts showing the problems in history teaching were divided into meaningful sections and coded in line with the purpose of the study. The sections that formed a meaningful whole in themselves were classified by the researchers. After the data were classified, the researchers independently created a code list for the texts. The similarities and differences of the created code lists were discussed by the researchers, and the codes related to each other were brought together to form a category. An inductive approach was adopted in this process and themes and sub-themes were created for the codes that

represented the problems in history teaching at the congresses. The texts in the Turkish History Congresses were defined by organizing them according to the themes, and attention was paid to whether the data under the emerging theme formed a meaningful whole and the differences between the themes and their consistency within themselves. Then, all themes were shaped by exchanging information on different themes with the researchers.

Results and Discussion

A total of 8 themes (focusing on certain periods and subjects, methodology problems, inadequacies in teaching the history of the revolution, historical reality problem, lack of spirality, problems arising from historiography, language problems in history textbooks, lack of gender equality, and historiography in a western perspective) were created in the study along with 7 sub-themes (political history-oriented historiography, separate handling of political history and cultural history, the spread of popular history, the inadequacy of the contents of national history, the inadequacy of the contents of world history, and the definition of Ottoman history with myths).

The problems in history teaching in Turkey were examined in the present study within the framework of the papers presented at the congresses organized by the Turkish Historical Society. A total of 19 congresses were held from 1932 to 2022, and problems and solutions for history teaching were expressed in 8 congresses (11 July 1932, 15 November 1943, 26 October 1961, 25 September 1981, 22-26 September 1986, 4-8 October 1999, 11-15 September 2006, 1-5 September 2018) and in a symposium (10-13 Nisan 2017). Within the framework of the papers presented at the symposium and congresses, 8 main problems related to history education and 7 sub-problems related to them were determined.

These problems included the emphasis on certain periods and subjects, methodology, inadequacies in teaching the history of the revolution, the problem of historical reality, lack of spirality, problems arising from historiography, language problems in history textbooks, lack of gender equality, history writing in a western perspective, political history-based historiography, separate handling of political history and cultural history, the spread of popular history, inadequacy of contents of national history, inadequacy of the contents of world history, and definition of Ottoman history with myths in 7 sub-themes.

When the problems discussed in the Congresses of the Turkish Historical Society were evaluated in general, the change in philosophical understanding in education, social expectations and changes in the social structure, the change in history teaching, the need for different courses with history and the change in history methodology problems diversified in parallel with the changing conditions and are still in presence today. It is thought that their effects will decrease with changes such as reducing gender inequality preparing the course contents of the current problems in line with the changing educational philosophy, balanced distribution of the contents of the program, preparation of the program structure in line with the understanding of spirality, handling the cultural and political contents together, balanced distribution of the national history contents, integration of the positive aspects of the popular history understanding into the courses and the use of textbooks.